

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-25>

РИНКОВА ПОЗИЦІЯ ОЩАДНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ощадні банки в Україні посідають помітне місце не лише за обсягами залучення коштів фізичних осіб, але за іншими операціями. За результатами 7 місяців 2022 року 11 банків мали у своїх зобов'язаннях частку коштів населення більше 50%, їх загальна питома вага у системі становила 61,5%, а на початку 2022 року таких банків нараховувалося лише 8 і вони залучали 55,1% заощаджень. За 7 місяців 2022 року у розряд ощадних перейшли один банк з іноземним капіталом та два банки з місцевим капіталом.

Таблиця 1

Ринкова позиція ощадних банків у залученні коштів фізичних осіб

Банк	Кошти ФО у коштах клієнтів		Частка банку у коштах ФО системи	
	01.08.2022	01.01.2022	01.08.2022	01.01.2022
ПриватБанк	68%	66%	34,4%	31,1%
Ощадбанк	67%	57%	17,2%	16,7%
Альфа-банк	56%	48%	5,6%	6,7%
Банк Форвард	96%	87%	0,2%	0,2%
Універсал банк	71%	66%	4,7%	4,6%
А-Банк	76%	76%	1,1%	1,3%
Ідея Банк	76%	71%	0,4%	0,5%
Банк інвестицій та заощаджень	63%	46%	0,17%	0,21%
Альтбанк	53%	36%	0,06%	0,06%
Полікомбанк	55%	52%	0,03%	0,04%
Банк ЄПБ	51%	37%	0,02%	0,03%

Джерело: розраховано автором за даними наглядної звітності НБУ [1]

Аналіз статистики (табл. 1) показує, що серед ощадних банків лише два великих державних та два приватних чинять помітний вплив на ринок ресурсів. Спостерігається подальша концентрація заощаджень у державних банках. Кошти фізичних осіб формують найбільшу частину

зобов'язань в Приватбанку, Ощадбанку, Форвард, Універсал, А-Банку, Ідея банку та Банку інвестицій та заощаджень.

Нижче наведена статистика (табл. 2) показує, що високу частку валютних коштів мають банки Альфа-банк та Альтбанк. Поряд з цим показником довіри до банку є суттєва питома вага коштів на вимогу, оскільки залучення коштів на строкові депозити вдається завдяки підвищеним процентним ставкам, а коли клієнти залишають кошти на поточних рахунках, то вони сподіваються і вірять у вільний доступ до «гаманця» у разі потреби. Найбільш успішно вдається забезпечити приріст коштів клієнтів Приватбанку та Універсал банку. Помірний приріст ресурсної бази в Ощадбанку комбінується з досить високими темпами залучення заощаджень домогосподарств.

Таблиця 2

Структура коштів клієнтів в ощадних банках

Банк	Частка валюти у коштах клієнтів	Частка коштів на вимогу у коштах ФО	Приріст коштів клієнтів	Приріст коштів ФО
ПриватБанк	29%	72%	26%	29%
Ощадбанк	26%	55%	6%	19%
Альфа-банк	49%	48%	-22%	-4%
Банк Форвард	9%	21%	-9%	-8%
Універсал банк	37%	77%	23%	18%
А – Банк	19%	24%	2%	2%
Ідея Банк	9%	21%	-60%	-49%
Банк інвестицій та заощаджень	32%	20%	-34%	-5%
Альтбанк	64%	92%	-28%	11%
Полікомбанк	25%	29%	-41%	-41%
Банк ЄПБ	22%	12%	-21%	27%

Джерело: розраховано автором за даними наглядової звітності НБУ [1]

Враховуючи фактичні масштаби ощадних банків, варто звзити цю однорідну групу до Приватбанку, Ощадбанку, Альфа-банку та Універсал банку.

Водночас ощадні банки розрізняються за активністю у залученні альтернативних ресурсів – в центральному банку та у фінансових організацій на місцевому і міжнародному ринках. Три банки у суттєвій мірі залежали від рефінансування НБУ, але за 7 міс. 2022 року Ощадбанк і Універсал банк повністю повернули ці кошти, але Альфа-банк збільшив

залежність табл. 3. Ощадні банки мають залучають у інших банків незначні ресурси, але те, що Приватбанк взагалі не залучає кошти інших банків представляється аномалією.

Таблиця 3

**Питома вага інших залучених коштів
в зобов'язаннях провідних ощадних банків**

Банк	На 01.01.2022			На 01.08.2022		
	Коштів НБУ	Коштів банків	Інших залучень	Коштів НБУ	Коштів банків	Інших залучень
ПриватБанк	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
Ощадбанк	3,4%	1,4%	3,7%	0,0%	1,1%	3,9%
Альфа-банк	8,4%	0,1%	0,0%	10,7%	0,2%	0,0%
Універсал	9,4%	1,2%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%
УСЬОГО система	5,3%	2,0%	3,0%	4,3%	1,0%	2,7%

Джерело: розраховано автором за даними наглядової звітності НБУ [1]

В частині активних операцій три ощадні банки входять у лідери ринку. Однак замість розрахунку частки проблемних кредитів у портфелях можна скорі статися даними про сформовані резерви, оскільки їх основна частина нараховується залежно від категорії кредитного ризику. Таким чином, для експрес аналізу доречно порівняти залишкову суму кредитів і сформованих резервів, і чим менше значення, тим краще якість портфелю. Нижче наведена таблиця 4 показує найгіршу якість кредитів у Приватбанку. Порівняно з банківською системою в цілому та вибіркою ощадних банків відносно кращу якість портфелю демонструє Універсал банк. Якість кредитного портфелю фізичних осіб низька в усіх ощадних банках. Тобто успішна акумуляція заощаджень домогосподарств не гарантує від дефолтів в цьому сегменті бізнесу.

Наведені у таблиці 4 дані показують, що маючи велику частку ринку залучення коштів фізичних осіб, Ощадбанк поступається позицією у кредитуванні фізичних осіб іншим трьом ощадним банкам. В цьому є резерви для подальшого зростання. Шляхом порівняння процентних доходів та процентних витрат (в річному виразі) із сумами кредитного портфелю і строкових коштів клієнтів можна вийти на приблизні значення дохідності кредитного портфелю та вартості коштів клієнтів. З більшою точністю ці показники можна виміряти, якщо обчислити середньозважену величини. Наприклад, в частині коштів фізичних осіб прямі процентні витрати банки несуть лише за строковими депозитами,

проте частину коштів на поточних рахунках (на вимогу) юридичних осіб банки залучають з виплатою процентів. Наявна звітність НБУ не дозволяє розбити кошти клієнтів на платні і безплатні. Тому знаменник у обчисленні вартості юридичних осіб варто збільшити на суму коштів на вимогу, за якими сплачують відсотки клієнтам. Без врахування цього строкові кошти юридичних осіб здаються дуже дорогими, тому для цієї категорії клієнтури даний показник не заслуговує використання в аналізі.

Таблиця 4

**Показники кредитної активності
провідних ощадних банків, 01.08.2022**

Банк	Частка банку в системі – КП ЮО	Резерви / КП ЮО	Частка банку в системі – КП ФО	Резерви / КП ФО
ПриватБанк	22,3%	86,3%	27,8%	25,2%
Ощадбанк	9,9%	18,7%	6,9%	30,3%
Альфа-банк	4,7%	15,1%	13,4%	39,0%
Універсал	0,4%	4,4%	10,4%	27,1%
УСЬОГО система	100,0%	30,0%	100,0%	29,2%

Джерело: розраховано автором за даними наглядової звітності НБУ [1]

Таблиця 5

**Дохідність кредитів і вартість коштів фізичних осіб
провідних ощадних банків за 7 міс. 2022 року**

Банк	Дохідність кредитів ФО	Вартість коштів ФО
ПриватБанк	22%	4%
Ощадбанк	9%	5%
Альфа-банк	23%	7%
Універсал	26%	11%
УСЬОГО система	24%	6%

Джерело: розраховано автором за даними наглядової звітності НБУ [1]

Наведені у таблиці 5 дані показують дуже низьку дохідність кредитного портфелю в сегменті юридичних осіб, де найкращі показники має Ощадбанк, а в Приватбанку найнижча дохідність за кредитами юридичним особам. Усі ощадні банки заробляють високі доходи за кредитами, за винятком Ощадбанку, і тут впливає ефект надання кредитів за пільговими ставками. Взагалі найбільший процентний спред мають

Приватбанк та Альфа-банк. Тому якби кредитний портфель фізичних осіб не був таким проблемним, то ощадні банки могли б отримати більше доходів. З іншого боку, дуже високі ставки кредитів спонукають до несплати боргу за кредитами.

Література:

1. Наглядова статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.

2. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України. Рішення Правління Національного Банку України. 03.12.2018 № 814-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18#Text>.